

ADATOK AZ ABALIGETI-BARLANG- ÁLLATVILÁGÁNAK ISMERETÉHEZ

(3 ábrával)

Írta :

FARKAS HENRIK

(Magyar Nemzeti Múzeum — Természettudományi Múzeum, Budapest)

Az Abaligeti-barlang hazánk legjobban felkutatott barlangjai közé tartozik. Számos kiváló kutató végzett fontos munkát az Abaligeti-barlangban, azonban Gebhardt Antal volt az, aki rendszeres, tervszerű munkájával az Abaligeti-barlangot nevezetessé tette a barlangbiológia tudományában, munkájának eredményeit pedig „Az Abaligeti-barlang élővilága” című örökbecsű könyvében foglalta össze. Ez a munka feleslegessé teszi, hogy bővebben foglalkozzam a barlang leírásával és élővilágával, ezért csak a legszükségesebbekre szorítokozom.

Az Abaligeti-barlang a Mecsek hegység északnyugati peremén, az Abaligeti-hegy lábánál fekszik. Cseppkőves sziklabarlang, nagyjából folyosószerűen halad a hegy belseje felé. Körülbelül 460 m hosszú, átlagosan 3 m magas és 2 m széles, több szakaszán azonban teremyszerűen kitágul. A barlang járható szakaszának végén körülbelül másfél m átmérőjű, mély szifon, az úgynevezett „Tó” tűnik szemünkbe. A szifonból észrevétlen átmenettel ered a barlang hosszában gyors folyással végighaladó patak. A patak nagyrészt kőzetbe vájt medrét, néhol agyagon folyik végig, a meder egyes szakaszaiban azonban homok is felhalmozódik. A patak partja kőves vagy agyagos.

Gebhardt Antal az Abaligeti-barlang élővilágát ismertette, 190 állatfajt sorol fel. Ez a hatalmas szám rendkívül alapos és rendszeres gyűjtőmunka eredménye, így a felsorolásból ugyancsak kevés állatfaj hiányozhat. Mégis reméltem, hogy néhány mikroszkopikus méretű víziállattal kiegészíthetem a barlang állatairól szóló ismereteinket, hiszen egy barlang vizsgálatát sohasem lehet teljesen befejezettnek és kimerítettnek tekinteni, mivel a mikroszkopikus méretű állatok közül az újabb gyűjtés, esetleg újabb gyűjtési módszerek segítségével, mindig eredményes lehet.

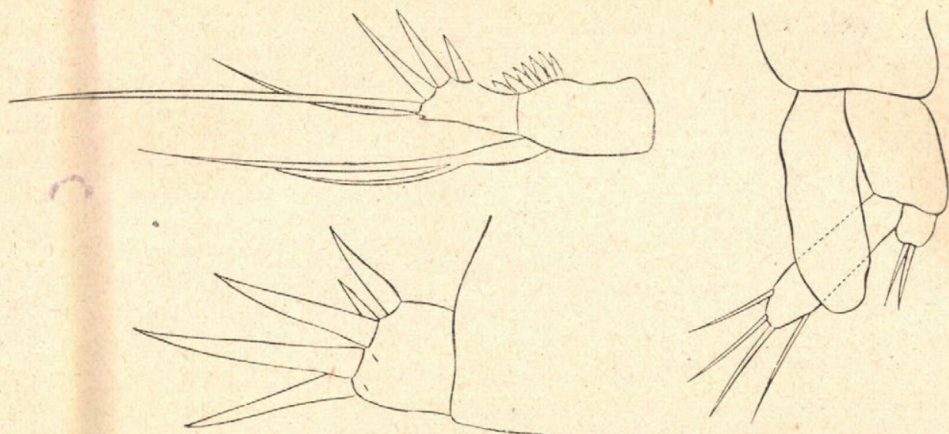
Elsősorban Crustaceákat, nevezetesen *Bathynellá*-kat akartam gyűjteni. A *Bathynellá*-k kizárólag felszín alatti vizekben élő, eutroglóbiont víziállatok, melyek a barlangokban állóvizekben, tehát pocsolyákban és más vízgyülemlekben, vagy pedig a barlangi patakok laza hordalékában szivárgó vízben élnek. Gyors folyású patak vizében, illetve a patak kövei alatt nem találhatók.

Az első, 1955 augusztusában Abaligetre tett gyűjtőutam alkalmával tapasztaltam, hogy az Abaligeti-barlang vízrendszere *Bathynellá*-k gyűjtésére igen kedvezőtlen. Amint Gebhardt Antal is írja: „a barlangban található pocsolyák vizének mélysége nem állandó, gyakran úgyszólván teljesen kiszáradnak. Éppen a víz állandóságának hiánya adja meg a magyarázatát annak, hogy mint biotóp, az Abaligeti-barlangban előforduló állóvizek alárendelt szerepet töltenek be”.

A barlaugon végighaladó patak partján laza hordalék egyáltalán nem található, így a szokásos „Grundwasser” gyűjtés az Abaligeti-barlangban nem alkalmazható. Az említett oknál fogva, a barlang egyetlen számbavehető állóvizében, a barlang végén levő „Tó”-ban gyűjtöttem. Felkavartam a vizet, majd hálómmal megszűrtem, az összegyűlt iszapot pedig alkohollal konzerváltam. Ebben a gyűjtésben *Bathynella* nem volt, azonban előkerült egy sajátos víziatka, a *Soldanellonix Chappuisi* Walter, melynek meghatározását Szalay

László nak köszönhetem. A *Soldanellonix* nemcsak az Abaligeti-barlangra, hanem a hazánk faunájára is új Halacarida család képviselője. Nagysága 0,5 mm, fehér, vak, eutroglobiont víziállat.

Az 1955 októberében tett második abaligeti gyűjtőutam alkalmával főként a pataokban gyűjtöttem. A bejárattól számított mintegy 110—150 m közötti szakaszon a patak medrében a víz folyási irányának háttal állva, gumicsizmámmal mélyen felkavartam a patak medrében levő homokot, a vizet pedig hálómmal megszűrtem. Ebben az anyagban egyetlen *Bathynella*, egy teljesen érett nőstény példány volt, amelyet a *Bathynella Chappuisi* Delachaux-val azonosítottam. Azonban az esetleges finomabb morfológiai kiértékelés végett a mikroszkópi preparátumokról készített fényképeket elküldtem P. A. Chappuis-nek, aki

1—3. ábra. *Bathynella Chappuisi* (Abaligeti-barlangból származó nőstény példány): 1. uropodium, 2. furca, 3. nyolcadik láb

a következőket volt szíves válaszolni: „Ich glaube, man kann die *Bathynella*, von welcher Sie mir einige Bilder sandten, ruhig als *B. Chappuisi* bezeichnen. Die 2 Arten, *natans* und *Chappuisi* sind so nahe verwandt und zugleich variabel, dass es keinen Wert hat sich mit ihnen stark abzuzeigen. Jede Station hat Tiere, die in gewissen Merkmalen von den anderen abweichen.” P. A. Chappuis úrnak szíves felvilágosításáért ezúttal is köszönetemet nyilvánítom. Bár amint Chappuis is figyelmeztet, a *Bathynella*-k kisebb morfológiai különbségeinek hiba túlzott fontosságot tulajdonítani, néhány ábrát közlök az abaligeti példányról, hogy a más lelőhelyekről előkerült vagy a jövőben előkerülő példányokkal összehasonlítható legyen.

Ugyancsak a második abaligeti gyűjtőutam alkalmával került elő 6 db Naididae családhoz tartozó Oligochaeta, valamennyi a barlang végén levő „Tó”-ból. Ezek közül 5 db a *Nais pardalis* Pignet, felszíni vizekben is elterjedt fajhoz, 1 db pedig a *Pristina bilobata* Bretscher fajhoz tartozott. Az előbbi a barlang, utóbbi hazánk faunájára is új faj. Meghatározásukért Andrásy István nak mondok köszönetet. Az Abaligeti-barlangból számos, igen kezdetleges lárvastádiumban levő kagylós rákot találtam, ivarérett példányt ezideig nem tudtam gyűjteni.

Az Abaligeti-barlangban végzett első gyűjtőutam után részt vettem a Természettudományi Múzeum kutatócsoportjának a Gömör-Tornai-karszt területén végzett barlangi gyűjtéseiben, amelyek során a Béke- és az Égerszegi-barlangban *Bathynellá*-kat, az Égerszegi-barlangban pedig *Soldanellonix*-ot találtunk.

Mivel tudomásom szerint a Gömör-Tornai-karsztvidék barlangjainak vízfajáját ismerető közlemény készül, amely nyilván tárgyalni fogja a *Bathynellá*-król szóló eddig ismert, az abaligeti gyűjtéseimet megelőző eredményeket is, továbbá mivel Szalay László (6) sajtó alatt levő munkája a *Soldanellonix*-ok ismert hazai előfordulását tárgyalja, a *Bathynellá*-k és *Soldanellonix*-ok hazai előfordulási adatainak ismertetésétől eltekintek, részben azért, mivel egyelőre csak szóbeli közlésekre lennék utalva.

Végezetül kedves kötelességemnek teszek eleget, mikor szívjből jövő köszönetemet fejezem ki Gebhardt Antalnak, aki mind a felszíni, mind a barlangi gyűjtéseim során tanácsaival és felvilágosításaival a legmesszebbmenőkig támogatott.

IRODALOM

1. Chappuis, P.: Die Tierwelt der unterirdischen Gewässer, Stuttgart, 1927. — 2. Bartók, P.: A *Bathynella* Chappuisi fejlődésmorphológiája. Universitas Francisco-Josephina Kolozsvár, 1944. — 3. Delamare, D. & Chappuis, P.: Les *Bathynella* de France et D'Espagne. Arch. de Zool. Exp. et Gen. 91. Fasc. 1. 1955. p. 51—102. — 4. Dudich, E.: Biologie der Aggteleker Tropfsteinhöhle „Baradla” in Ungarn. Speläologische Monographien, 13. Wien, 1932, pp. 246. — 5. Gebhardt, A.: Az Abaligeti-barlang élővilága. Budapest. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. 1934. — 6. Szalay, L.: Einige Bemerkungen aus dem Gebiete der Hydrachnellen, nebst neuen Funden einiger Hydracarina-Arten in Ungarn. Zool. Anz. (sajtó alatt).

BEITRÄGE ZUR KENNTNIS DER TIERWELT DER HÖHLE VON ABALIGET

Von

H. FARKAS

In der Höhle von Abaliget wurden vom Verfasser folgende Arten gesammelt: *Bathynella Chappuisi* Delachaux (für die Höhle neue Art), *Soldanellonix Chappuisi* Walter (für die ungarische Fauna neue Art; bestimmt von Dr. L. Szalay); *Nais pardalis* Piguet (für die Höhle neue Art) und *Pristina bilobata* Bretscher (für die Fauna neue Art). Die beiden letzteren Arten wurden von I. Andrassy bestimmt. Der Verfasser beruft sich des öfteren auf das Werk von A. Gebhardt »Die Lebewelt der Höhle von Abaliget«.